

Nordisk forening for Funktionshæmning og oral Helse

Transkulturel Psykiatri

Overlæge Ea Bøhm Jepsen

Fredag den 24. maj 2013

DGI-byen, Kbh.

Disposition

Fredag d. 24. maj 2013

- Migration – hvad betyder det for et menneske at flytte (ofte ufrivilligt)
- PTSD – symptomer og hvilke problemer giver det i dagligdagen
- Tolkning – hvad er vigtigt, når man taler med mennesker, som man ikke deler sprog med: Lidt om hvorfor og hvordan tolken skal bruges
- Hvordan tackles det i tandlægestolen?

Migration

Hvorfor flytte?

- Frivillig migration
  - Pull factor

- Bedret livskvalitet – varmere klima
- Bedre levestandard - løn- og/eller arbejdsvilkår
- Bedre sociale forhold – offentlige ydelser
- Familie, venner, ægtefælle

Hvorfor flytte?

- Tvungen migration
  - Push factor
    - Naturkatastrofer
    - Krige, etniske udrensninger
    - Flugt fra forfølgelse
    - Hungersnød

Migration

- Integrationsmåder
  - Assimilation
    - Fuldstændig i den nye kultur
  - Integration
    - Begge kulturer – at forene til et hele
  - Marginalisation
    - At leve isoleret
  - Segregation
    - Den "gamle" kultur

Migration - faser

- **1. fase - Honey moon**
  - mellem kaos og frigørelse
  - Fortrøstningsfuld, ser muligheder
>< uro, krise, sorg
    - Udviklingsopgaven:
      - » At bearbejde tab
    - Faremomenter:
      - » overtilpasning/benægten af tab/akut psykose

Migration - faser (cont)

- **2. fase**

- **mellem tilknytning og isolation**

- Udviklingsopgaven:

- » Bearbejde ambivalente følelser overfor det nye land

- Faremomenter:

- » Nostalgisk fastlåsthed. Obs. evt. tilbagevenden

Migration - faser (cont)

- **3. fase - livslang?**
  - **mellem udvikling og stagnation**
    - Udviklingsopgaven:
      - Fremtidsorientering (forblive i det nye land)
    - Faremomenter:
      - Resignation

Migration

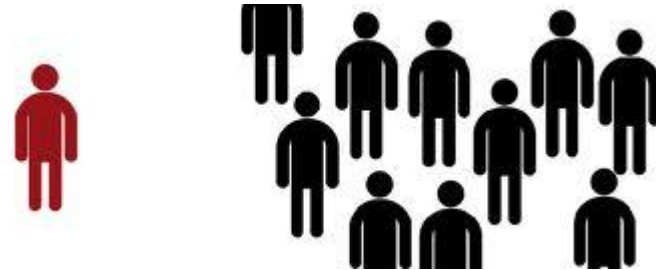
Pre-migrationen

- Rolle, status
- Arbejde
- Mad
- Hjem
- Økonomi
- Sprog
- Kernefamilie
- Storfamilie
- Venner
- Samfundsmæssigt delte sociale værdier
- Hjemegn
- Politisk og religiøst tilhørsforhold

Post-migration

- Marginaliseret sprog
  - Kernefamilie
  - Marginaliserede sociale værdier
  - Religiøst tilhørsforhold
- At føle sig velkommen i det nye land

Migration

- At navigere i "System-Danmark"
- Nyt sprog
- Nye kulturelle værdier
- Arbejde

Migration

- Stress - sårbarhed
- Mange undersøgelser - ikke endeligt konklusive
- Udvandring af særligt sårbare individer eller
  - er det de robuste og sunde, som emigrerer?
- Bosættelse i værtslandet
  - Sproglig forskelle = belastning
  - Talmæssigt beskedne grupper = belastning

PTSD

PTSD

- PTSD kan ramme alle
  - Primær PTSD:
    - Den det konkret går ud over
  - Sekundær PTSD:
    - Familie, venner, behandlere, lærere, kontaktpersoner...
- Ens symptomerne ved primær og sekundær PTSD

PTSD - symptomer

Der skal være et traume, som er en ekceptionel svær belastning af katastrofekarakter

Dog:

- Ikke alle udvikler PTSD efter et/flere traumer
- Nogle får PTSD symptomer, selv om traumet er af "mindre karakter"

PTSD - symptomer (2)

- Genkalder sig traumet/påtrængende erindringer
- Amnesi
- Flash back
  - På alle sanser
  - Ikke psykotisk
  - Giver angst/ubehag
  - ”Kommer pludseligt”

PTSD - symptomer (3)

- Ind- eller gennemsovningsbesvær, mareridt
- Irritabilitet eller vredesudbrud
- Koncentrations- og hukommelsesbesvær
- Øget alarmberedskab
- Øget støjfølsomhed
- Isolationstendens
- Mistro
- Føler sig som "levende død"
- Overlevelsesskyld

PTSD - symptomer (4)

- Fysiske skader efter tortur
- Somatiske klager
  - Smerter
    - Hovedpine, smerter i fødder, ben, ryg, nakke, skulder, mave og bryst
  - Problemer med
    - Vejrtrækning, fordøjelse, svimmelhed, træthed, termoregulering
- Sociale problemer
  - Problemer i familien, intet arbejde, dårlig økonomi, problemer med at følge med i sprogundervisning osv.

Ud over PTSD'en lever de med

- Sorgreaktion over tab
  - Familiemedlemmer
  - Ejendom
  - Identitet
  - Forsørgelsesgrundlag
  - At have et liv i eksil
  - Uafklarede forhold
    - Økonomi
    - Bolig
    - Sociale forhold generelt

Alt i alt: Den basale tryghed er truet

PTSD - tortur, fængsling og kontroltab

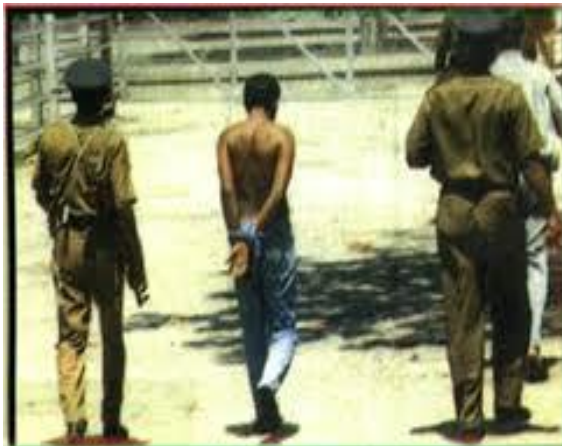
Det ultimative kontroltab og en "villet skade"

Behovstilfredsstillelse

Forudsigelighed

I alarmberedskab

Manglende tidsfornemmelse

PTSD

- Egenomsorg/omsorg for den professionelle
  - Viden
  - Supervision
  - Erfaringsdeling
  - Forskelligartede opgaver i arbejdet
  - En levende fritid
  - Se realistisk på målene med arbejdet
    - Mødet
    - Relationen

Der er forskel på folk

- Uddannelsesmæssig baggrund
- Stabilt liv eller altid i angst
- Familiesammenført
- Flygtning med familien
- Uledsaget ung
- Født og opvokset i Danmark
- Forældrenes evne til at passe på børn/unge

Tolkning

Hvorfor får de ikke bare lært dansk?

- PTSD
  - Koncentrationsproblemer
  - Hukommelsesproblemer
  - Relationsvanskeligheder - mistet troen på medmennesker, verden og sig selv
  - Fysiske smerter: Objektive + somatiseringstendens
  - Irritable, svært ved at være sammen med mennesker

Tolken = professionel samarbejdspartner

- Anvendes når pt. og behandler ikke taler samme sprog – eller pt's sprog er for unuanceret
- Andre kan have svært ved at oversætte svære beskeder
  - Patienten vil beskytte familiemedlemmerne imod den svære historie og symptomernes omfang
  - Opstår der konflikter under samtalen, kan det være svært for et nærtstående at forblive neutral
  - Professionel tolk har større chance for at kende termer etc.

Den ideelle tolkede samtale

Inden samtalen

- Starter allerede i venteværelset!
- HUSK: Tolken er en kollega og ikke patientens pårørende!!
- Aftal placering af stole og deltagere i samtalen der kan være pårørende med også
- Tolketeknik
- Samtalens indhold og sammenhæng (om muligt...)

Den ideelle tolkede samtale

Ved samtalens start og undervejs

- Præsentation af de medvirkende
- Afklare om tolk og patient forstår hinanden
- Tavshedspligt – tolk + behandler(e) nævnes
- Tal direkte til patienten – og lad fokus være dér
- Korte (klare) sætninger – spørg evt. tolken om dennes forståelse
- Pas på med metaforer og ironi
- Få alt oversat
- Aftal evt. ny tid

Den ideelle tolkede samtale Efter patienten er gået

- Spørg tolken om han/hun har spørgsmål
- Misforståelser og frustrationer
- Spørg evt. til patientens sprog etc.
- Tolken skal have underskrift/stempel!

Tolkning i øvrigt

- Gerne samme tolk til samme patient
- Brug gerne faste tolke – oplæring og arbejdsalliance
- Gerne et særligt tolkerum

Tolkning

- Tolkenes tilstedeværelse kan betyde
  - Længere tid at opbygge tillidsfuld relation mellem patient og behandler
  - Følelser går tabt
  - Sproget som kilde til information om patientens funktionsmåde er kun indirekte tilgængelig gennem tolken
  - En tolk, som ikke er dygtig nok, kan være en fejlkilde

Hvad betyder det så i tandlægestolen?

-Alt i alt...

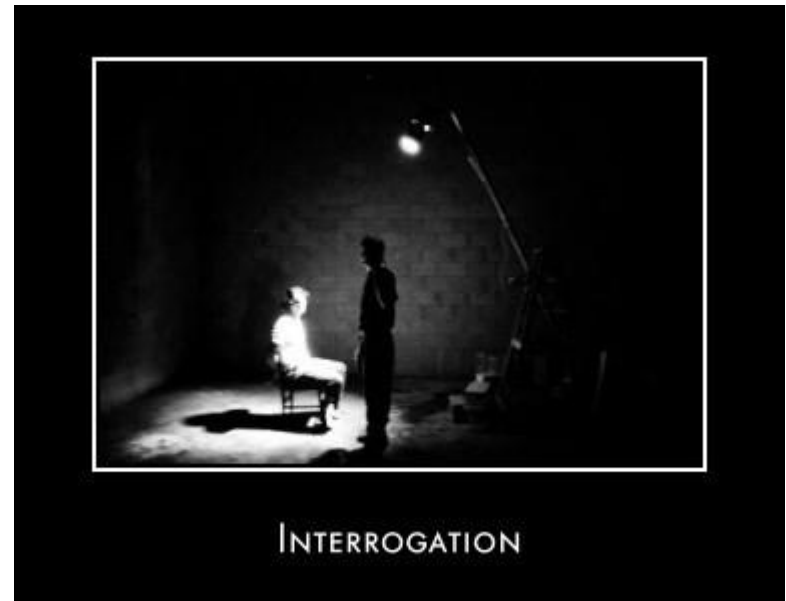
Tandlæge-erfaring

Tandsundhed blandt børn og unge med forskellig etnisk baggrund

- 12.706 børn. 5-, 7-, 12- og 15-årige
  - 72 % med dansk oprindelse
  - 28 % indvandrere eller efterkommere
- Færre carieserfaring hos børn med etnisk dansk oprindelse
  - Carieserfaring:
    - 5-årige: 80% (DK) og 46% (anden)
    - 15-årige: 43% (DK) og 25% (anden)
- Sammenhæng, som delvist kan forklares med moderens lave uddannelsesniveau

Tandlægeskræk eller forhør?

At være ude af kontrol

- Smerter – eller angsten
- Hvad kan man forvente?
- Lydene
- Berøring, munden – intimt
- Fastspændt
  - Fysisk
  - Psykisk

© Original Artist / Search ID: bso00005

Rights Available from CartoonStock.com

"Relax, Mr Frobisher."

Hvornår opsøges tandlægen?

Har du brug for
en ny tandlæge?

Hvornår opsøges tandlægen?

**Kommer vedkommende
overhovedet hjemmefra?**

Er venteværelset tomt?

Hvad gør man i tandlægestolen?

- Behandl alle patienter individuelt
- Behandl alle med respekt, empati, forståelse
  - Anerkend, at de er kommet, at det kan være svært at være til stede
- Spørg, hvad der er galt, hvad I kan gøre for at lindre
  - måske får I svar, måske ikke
- Musik...?
- Flere besøg
- Pauser
- Kan man tænke alternativt i forhold til graden af "fastspændthed"?
- Tænk på, at træk kan forstærkes ved angst
- Informer om, hvad I gør/vil gøre (hvis patienten ønsker det)
- ...

Hvad gør man i tandlægestolen?

- Information om tandhygiejne
  - Hvad kommer den enkelte patient med af viden og erfaring
  - Kostens betydning, evt. forskel på kosten i oprindelseslandet og Danmark

Jeres erfaringer

- Hvordan har I arbejdet med gruppen af traumatiserede – om overhovedet
- Disse vanskeligheder – eller tilsvarende - kan også opstå hos etnisk danske
  - Hvad gør I ellers?

